

Ohjaaminen ammattitaitona ja miksi se on tärkeää

Antti Maunu

VTT, tutkijatohtori

Turun yliopisto, Koulutussosiologian tutkimuskeskus RUSE

maunuan@gmail.com

Mitä on ohjaaminen (1)?

- Toisten ihmisten kohtaamista tavalla, joka on heille itselleen mielekkäintä ja palkitsevinta
 - Kohderyhmäherkkyys: Edellyttää sosiaalisia valmiuksia lukea tilanteita ja kohdata yksilöitä (kohderyhmäherkkyys)
 - Käsityötaito: Edellyttää toiminnallisia valmiuksia vaikuttaa tilanteisiin ja toimintaan mielekkäällä ja toimivalla tavalla
- Samaan aikaan itseisarvoista ja välinearvoista: parantaa ilmapiiriä ja toimintakykyä ja helpottaa päämääriin pääsemistä
- Ammatillinen taito, ei (vain) luonteenpiirre tai ”tyypistä kiinni”
- Niin kuin kaikki ammatilliset taidot, kehittyy opiskelun, opettelun ja kokemuksen myötä
- Kuitenkin ohjaamisen professionaalinen asema epämääräinen

Mitä on ohjaaminen (2)?

- Valmiuksien tarjoamista kohdata myös toisia ihmisiä toisissa tilanteissa: sosiaaliset taidot ja vahvistaminen
 - Toisten kanssa opitaan olemaan vain olemalla toisten kanssa vuorovaikutuksessa: ryhmät, yhteisöt, piirit, koulut, työpaikat, kerhot...
- Kaikki ihmiset voivat olla toisilleen positiivisten kohtaamisten peilejä
 - Minkään ammatin resurssit eivät riitä jokaisen yksilön kahdenkeskiseen kohtaamiseen aina, kun tarvitaan tukea tai tunnustusta
- Esim. työelämässä vaaditaan sosiaalisia taitoja yhä enemmän, mutta työelämässä ei systemaattisia ohjelmia niiden opettamiseen

Ohjaamisen professionaalinen asema on epämääräinen

- 2000-luvun palvelujärjestelmän logiikka:
 - Jos kaikki sujuu ”normaalisti”, ohjaamista tm. toimia ei tarvita
 - Jos ongelmia ilmenee, ne diagnosoidaan yksilöön ja yksilöä ohjataan erilaisiin hoito- ja terapiamuotoihin (korjaava työ)
 - Professionit jakautuneet ’säätöihin’ (Matti Rimpelä)
 - Terveystieteet = aatelit
 - Sosiaalityö = papit
 - Sosiaalitoimi = talonpojat
 - Organisaatioiden muuttuessa ja leikkauspaineiden ym. alla taipumus tarttua yhä enemmän vahvoihin ja perinteisiin professioihin
- Ennaltaehkäisevälle, proaktiiviselle, valmiuksia tuottavalle ohjaukselle ei tässä maisemassa juuri tilaa
 - Esim. ehkäisevä työ tai nuorten työpajat

Miksi ohjaaminen on tärkeää?

- Yhteiskunnan muutos annetuista yhteisöistä itse tehtyihin yhteisöihin
 - Meidän on pakko osata toimia erilaisissa, yhä nopeammin muuttuvissa sosiaalisissa tilanteissa ja konteksteissa
 - Suomessa kehitys v. 1960-1990 suunnilleen sama kuin Ruotsissa v. 1860-1990: meillä ei kehittynyt tälle vielä selkeitä kulttuurisia valmiuksia
- Sosiaaliset taidot kuin vanhan maailman maanviljely- ja metsästäystaidot: ne pitää osata riippumatta siitä millaisina ne kokee tai mitä mieltä niistä on
- Eikä sosiaalisia taitoja opita, jos niitä ei opeteta ja harjoitella
- Ohjaamisen valmiudet ja professiot tästä näkökulmasta koko yhteiskunnan kannalta keskeisiä

Sosiaaliset valmiudet ja hyvinvointi

- Parantavat terveyttä objektiivisilla ja subjektiivisilla mittareilla
- Ehkäisevät päihde-, mielenterveys ja sosiaalisia ongelmia
- Tukevat positiivista terveys- ja hyvinvointikäyttäytymistä
- Tuottavat resilienssiä kohdata ja palautua kuormittavista elämäntilanteista

Sosiaaliset valmiudet ja työssä suoriutuminen

- Vahvistavat kiinnittymistä oppilaitokseen, opintoihin ja edelleen työelämään (sama tulos mm. läpäisyn tehostamisohjelmassa)
- Työelämätaidot ovat yhä enemmän sosiaalisia taitoja
- Työpaikkaoppiminen lisääntyy: kuka ohjaa ja miten?
- Opiskelu yksilöllistyy: kuka ohjaa ja miten?

NUORILTA VAADITAAN YHÄ ENEMMÄN TAITOJA, JOITA HEILLE PITÄISI TUOTTAA OHJAAMISEN KAUTTA

Esimerkki: Sosiaaliset valmiudet opiskelijaryhmissä

Vertailussa kaksi 1. vuosikurssin ammattiin opiskelevien ryhmää

- RYHMÄ A

- P1: 51
- P2: 97
- P3: 58
- P4: 43
- P5: 74
- P6: 20
- P7: 13
- P8: 39

- RYHMÄ B

- P1:148
- T1: 9
- P2: 21
- P3: 132
- T2: 16
- T3: 8
- T4: 15

Ryhmien vuorovaikutuksen eroja

- ▶ Ryhmässä A puheenvuoro kiertää ja kaikki osallistuvat aktiivisesti
 - ▶ Oma-aloitteiset puheenvuoroketjut jopa 40 vuoroa pitkiä
 - ▶ Haastattelijaa kuunnellaan ja opiskelijat vastaavat hänelle omin sanoin
 - ▶ Toisten puheenvuoroja kommentoidaan ja kommentit ruokkivat yhteistä keskustelua
- ▶ Ryhmässä B ei muodostu omaehtoista ryhmäkeskustelua
 - ▶ Kaksikko vastaa muillekin esitettyihin kysymyksiin
 - ▶ Ryhmän jäsenet puhuvat haastattelijan päälle
 - ▶ Kaksikon kommentit toisten vastauksiin tukahduttavat keskustelua
 - ▶ Muut kuin kaksikko vetäytyvät ja vastaavat haastattelijalle ”emmä tiiä”, ”sama kuin muilla” tms.

Ryhmät kasvattavat sosiaalisiin taitoihin ja luottamukseen - tai sitten eivät

- ▶ Ryhmä A: Opitaan tasaveroiseen ja oma-aloitteiseen toimintaan opiskelu- ja työtoverien, opettajien, työnantajien jne. kanssa
 - ▶ Yhteisöllisyys ja sosiaalinen luottamus vahvistuvat - sekä niitä tuottavat taidot ja toimintatavat
- ▶ Ryhmä B: Opitaan arkuuteen, passiivisuuteen ja väistelyyn - tai tungettelevaan suulauteen - opiskelu- ja työtoverien, opettajien, työnantajien jne. kanssa
 - ▶ Kasvattaa sosiaalista epäluottamusta
 - ▶ Mm. työpajoilla ja valmentavassa koulutuksessa korjataan paljolti näitä kokemuksia

Kummasta ryhmästä paremmat eväät?

- ▶ Kummassa ryhmässä keskeyttämissiä on enemmän?
- ▶ Kummasta ryhmästä syrjäydytään helpommin?
- ▶ Kummasta ryhmästä saadaan paremmat valmiudet työssäoppimiseen?
- ▶ Kummasta ryhmästä työnantajat rekrytoivat mieluummin?

OHJAAMISEN HYÖDYT EIVÄT OLE VAIN KIVOJA TUNTEITA, VAAN MYÖS RAAKOJA SUORITTEITA

Ryhmä A:n ohjaaja

PETE: Kyllä mulla on vahvistunu se, että ei väkisin opeteta jottain asiaa ihan siitä opettamisen innosta, vaan pysähdytään... Varsinki näitten alottavien kans sillä on tosi iso osa. Kyl mie muuraan sitä pohjaa sinne, että kun on sitten kaikki hyvällä pohjalla, ni on heleppo lähtee sit sitä opetusta viemään... Ku kaikki on ymmärtäny, et mistä siin on kysymys ja kenen takia miekin siellä oon. En oikeestaan ikinä puhu opettajasta, vaan ohjaajasta, koutsista... Oppilaat on asiakkaita ja myö siellä heitä varten.

PAAVO: Joskus sieltä [opiskelijat] ruvetaan puhumaan semmosia asioita mitä ei niinku normaalisti... Välillä tuntuu että no huhhuh. Mutta kyl mä kuuntelen, et kyl mun hartiat kantaa et, ei oo mitään hätää, että teitä varten täällä ollaan... [-] Mää oon tykänny siitä, että jos kerran ei muita [kuuntelijoita] oo, niin tulkoon mulle puhumaan.

Ryhmä B:n ohjaaja

SISKO: Se on justiin tämä ku sielt tullaan tuolta. Tämmönen porukka lyödään yhteen kuustoist-, seittämäntoista-, kaheksantoistvuotiaita, ja niitten pitäis ruveta yhtäkkii toimimaan yhdessä, ni eihän se käy. Pyörii niis omissaan, on kaveripiirit...

PENA: Niin, ja ajatukset muualla

SISKO: Siin on tosi kova työ et sä saat ne jonkunlaiseen ruotuun [-]

AIRA: Eikä siinä voi [työsalissa] ruveta alussa miettimään, kun ne tulee sinne, et jos on jotain uusia [opiskelijoita], jotain ryhmäyttämistä tai mitään. Et kyl se on äkkiä saatava [työt käyntiin], [tai] sit se jää.

Ryhmien eroja selittävät ohjaamisen erot

- ▶ Ryhmä A:ta on ryhmäytetty aktiivisesti kolmen kuukauden ajan mm. päivittäisten puuroamiaisten ja yhteisten telttaretkien myötä
- ▶ Ryhmä B on istunut ensimmäisen viikon yhdessä luokassa käyden läpi opiskelun perusteita, mutta muuta ryhmäytystä tai ohjaamista ei ole tarjottu

**AKTIIVISESTI OHJATTU RYHMÄ TOIMII PAREMMIN JA ANTAA
JÄSENILLEEN PAREMMAT VALMIUDET**

Miksi ohjaamisen arvoa ei aina ymmärretä?

Kulttuurisia ja yhteiskunnallisia näköharhoja:

- 1) Se on kotien/ opiskelijahuollon/ harrastusten/ opettajien jne. vastuulla - aina jossain muualla kuin minulla tai meillä
- 2) Ohjaamista, kohtaamista, sos. valmiuksia yms. pidetään usein paapomisena, lässyttämisenä tms. - tai sitten syntymäominaisuuksina, joita toisilla on ja toisilla ei
- 3) Ohjaamisen professionaalinen asema tai professiot ovat usein heikkoja ja marginaalisia

Tutkinnon uudistuksessa on hyvä paikka

- Artikuloida ohjaamisen tärkeyttä, tarkoitusta ja merkitystä
- Korostaa ohjaamisvalmiuksien ammatillisuutta
 - Tarvitaan myös ohjaamisen pedagogiikkaa sekä sen koulutusta tarpeen mukaan myös ammattilaisille
- Vahvistaa ohjaamisammattien professionaalista asemaa

Kiitos!

...keskustelua...

Ks. myös julkaisut:

Maunu, A. (2016) Johdatus kohtaamiseen. Nuorisotutkimus 2/2016

Maunu, A. (2016): Yhteisöjen aika. Ryhmäilmiö-malli ja
sosiaalipedagogiikka ammatillisissa oppilaitoksissa.

https://issuu.com/ehyt/docs/yhteisojen_aika